

ФЕРШТЕЙ
Василь Васильович —
генеральний директор
Львівської національної наукової
бібліотеки України
ім. В. Стефаника НАН України

ПРО ВІДЗНАЧЕННЯ 150-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 20 січня 2021 року

У доповіді розкрито етапи розвитку досліджень з вивчення життєвого шляху та літературної спадщини видатного письменника, неперевершеного майстра соціально-психологічної прози, відомого громадського та політичного діяча Василя Семеновича Стефаника (1871–1936), 150-річчя від дня народження якого відзначатиметься у травні 2021 р. Обговорено основні заходи, які планується провести в рамках святкування ювілею письменника.

Вельмишановний Анатолію Глібовичу!

Вельмишановні члени Президії!

Шановне товариство!

Відзначення «круглих» дат і ювілеїв, на нашу думку, має сенс лише тоді, коли при цьому відбувається поглиблене вивчення та осмислення чогось Доброго, Справедливого і, як наслідок, Великого, пряме чи непряме його використання в умовах сьогодення, звернення до історичної пам'яті, усвідомлення трагічних помилок минулого з метою недопущення подібних подій у майбутньому. Таким «добрим» прикладом є відзначення у травні цього року 150-річного ювілею від дня народження видатного українського письменника, громадського та політичного діяча, однієї з важливих постатей культурного і соціально-політичного життя України Василя Семеновича Стефаника.

Сьогодні ми розглядаємо Василя Стефаника як видатного письменника, художника, який глибоко розумів душу, світогляд українців і в оригінальний спосіб відображав це у своїх геніальних творах.

П'ятдесят років тому, з нагоди 100-річчя від дня народження письменника, Постановою Ради Міністрів Української РСР від 7 травня 1971 р. № 202 Львівській науковій бібліотеці АН УРСР було присвоєно ім'я Василя Стефаника. Того самого року перед будівлею бібліотеки встановлено пам'ятник письменника.

Пам'ятник Василю Стефанику біля входу до Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника

меннику (архітектор М. Вензилович, скульптор В. Сколоздра). Відтоді установа утвердилася як провідна українська книгозбірня, потужний бібліотечно-інформаційний, бібліографічний, науково-дослідний, освітній і культурний центр. Ім'ям Василя Стефаника бібліотека називається і зараз. А 10 квітня 2008 р. указом Президента України нашій установі надано статус національної.

Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника стала матеріальним інтелектуально-культурним втіленням світоглядних уявлень українців, вагомим і важливим засобом збереження та утвердження їхньої ідентичності у непростих соціально-історичних умовах, зокрема в період бездержавності. Закономірно, що останні 50 років імідж бібліотеки був нерозривно пов'язаний з іменем Василя Стефаника не лише тому, що воно є у назві установи, а й тому, що воно уособлює її українську сутність, незважаючи на полікультурний склад її фонду та історичну специфіку процесів його формування. Еволюційно і природно завершилися дискусії про доцільність присвоєння імені В. Стефаника бібліотеці у Львові. Відрадно також, що тепер слова «Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, розташована на вул.

Стефаника, 2» стали звичними для широкого загалу як у Львові, так і за його межами.

Як відомо, Верховна Рада України, враховуючи значний внесок Василя Стефаника у розвиток української літератури, культури та у суспільно-політичне життя України, постановила урочисто відзначити на державному рівні 150-річчя від дня його народження. В рамках підготовки до цього ювілею хочу привернути вашу увагу до історії стефаникознавства, яке пройшло кілька етапів у своєму розвитку.

Перший етап розпочався ще за життя письменника і пов'язаний з ґрунтовними, проте несистематичними дослідженнями українських та польських письменників і літературознавців, присвяченими творчості В. Стефаника. Це насамперед праці І. Франка, Лесі Українки, О. Кобилянської, Д. Лукіяновича, В. Морачевського, С. Пшибишевського. Після смерті письменника (1936) його твори друкували в журналах «Радянська література» (1940), «Радянська Україна» (1940), «Література і мистецтво» (1939–1941).

Досліджували творчість В. Стефаника і в післявоєнний період в УРСР. У 1949–1954 рр. Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка АН УРСР здійснив повне видання творів письменника за редакцією академіка О. Білецького. Збірки

В. Стефаніка виходили масовими накладами у 60–70-ті роки ХХ ст., проте вони були позначені ідеологічними нашаруваннями. Як до, так і після війни істотний внесок у вивчення творчості В. Стефаніка зробили його сини — Юрій (Клиновий) у Канаді, а також Семен і Кирило.

Твори письменника було перекладено багатьма європейськими мовами — польською, чеською, словацькою, німецькою, французькою та ін. Творчість В. Стефаніка упродовж 120 років вивчають у Польщі, Чехії, Хорватії, Болгарії, Німеччині, Австрії, США, Канаді та багатьох інших країнах.

Значні досягнення в галузі стефанікознавства пов'язані зі святкуванням ювілеїв письменника у 1971, 1981, 1991, 2001, 2011 рр. В. Лесин, М. Грицюта, О. Гнідан випустили монографії, в яких було досліджено його творчість. Особлива роль у вивченні та популяризації творчості Василя Стефаніка належить докторові філологічних наук Федору Погребенникові.

Важливе значення для розвитку сучасного стефанікознавства мають дисертаційні дослідження науковців НАН України та фахівців закладів вищої освіти, серед яких слід відзначити праці вчених Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка, Львівського національного університету імені Івана Франка, Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаніка. Особливої популярності набули дослідження доктора філологічних наук, професора Романа Піхманця, зокрема «Іван Франко і Василь Стефанік: взаємини на тлі доби» (Львів, 2009). Серед зарубіжних дослідників спадщини письменника відзначимо польську дослідницю Е. Вісьневську і канадську вчену Н. Черненко.

Сучасний етап розвитку стефанікознавства пов'язаний не лише з продовженням попередніх досліджень, а й з потребою подальшого, більш глибокого осмислення творчості письменника. В Інституті літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України опубліковано монографію В. Єрмака «Творча історія поезій у прозі Васи-

ля Стефаніка» (2016), у якій наведено повний корпус неопублікованих творів. У Прикарпатському національному університеті ім. В. Стефаніка видано три томи (в чотирьох книгах) літературної спадщини письменника (упорядники Р. Піхманець, С. Хороб, Є. Баран), які, очевидно, стануть базовими для майбутніх досліджень життя і творчості В. Стефаніка.

150-літній ювілей від дня народження Василя Стефаніка у травні 2021 р. дасть новий поштовх для подальшої популяризації і дослідження творчості письменника. Наукові форуми, які планується провести в Києві, Івано-Франківську та Львові, мають на меті окреслити сучасні проблеми стефанікознавства.

Цінним новим напрямом є оцифрування спадщини В. Стефаніка, що дасть змогу оприлюднювати інформацію про життя і творчість письменника за допомогою сучасних технологій. Важливим є також переклад творів письменника іноземними мовами. Перспективи сучасного стефанікознавства охоплюють, зокрема, поглиблене вивчення європейського контексту творчості В. Стефаніка, інтерпретації його творів у художній літературі, а також бібліографічне опрацювання та упорядкування масиву нового матеріалу.

У науковому доробку Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаніка є три бібліографічні покажчики, присвячені творчості письменника. В установі проводилися наукові читання з питань українознавства, більшість з яких стосувалися вивчення творчості В. Стефаніка. Матеріали наукових читань опубліковано у «Записках Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаніка» (випуск 1–4, 1992–1995).

До 150-річного ювілею письменника бібліотека планує провести низку наукових та науково-популярних заходів. Учена рада установи після дискусій і всебічного обговорення в колективі пропозицій щодо відзначення 150-річчя Василя Стефаніка рішенням від 21 травня 2019 р. затвердила план заходів.

У червні 2021 р. ми запланували провести Міжнародну наукову конференцію «Василь Стефанік в українському та світовому соціо-

культурному просторі». До організації цього наукового форуму маємо намір залучити Національний заклад імені Оссолінських (Вроцлав, Республіка Польща), Львівський національний університет імені Івана Франка (філологічний факультет), Наукове товариство імені Шевченка (Комісія з книгознавства та бібліографії). Під час цього форуму обговорюватимуться такі наукові проблеми:

1) бібліотечна стефаникіана (фонди, видання, заходи);

2) Стефаникова спадщина українською та іншими мовами;

3) рецепція творчості Василя Стефаника у міжвоєнних західноукраїнських та еміграційних виданнях;

4) Василь Стефаник в українській та європейській пресі;

5) архівна стефаникіана (епістолярій, рукописи, особові документи);

6) Василь Стефаник в образотворчому мистецтві (екслібриси, ілюстрації до творів, мистецькі рефлексії тощо).

Завдяки цій конференції хочемо започаткувати на базі нашої бібліотеки проведення щорічної міжнародної українознавчої конференції. Ми обговорюємо з Фондацією Антоновичів можливість вручення присуджуваних нею щорічних премій у межах проведення цих заходів.

Бібліотека також готує до друку низку подарункових видань. Зокрема, **«Василь Стефаник у європейській пресі. 1899–1936: антологія»**, в якій буде представлено найповніше зібрання газетних та журнальних публікацій від перших відгуків і рецензій на «Синю книжечку» 1899 р. до численних некрологів, опублікованих на шпальтах української галицької, еміграційної та зарубіжної преси. Статті, рецензії, спогади, етюди, шаржі, хронікальні матеріали про життя і творчість письменника, а також його листування дадуть змогу зануритися в духовний світ майстра української новелістики і водночас ілюструватимуть його сприйняття сучасниками — від видатних письменників і літературознавців до простих селян.

В антології буде також наведено у хронологічному порядку публікації про письменника таких видатних українських літературознавців і митців, як Олесь Бабій, Микола Гнатишак, Катря Гриневичева, Олександр Грушевський, Дмитро Донцов, Володимир Дорошенко, Ольга Кобилянська, Аркадій Животко, Дмитро Загул, Михайло Івченко, Богдан Кравців, Антін Крушельницький, Богдан Лепкий, Григій Лужницький, Лука Луців, Остап Луцький, Михайло Рудницький, Софія Русова, Степан Смаль-Стоцький, Іван Труш, Леся Українка, Іван Франко, Марко Черемшина, Михайло Яцків. Серед зарубіжних авторів можна назвати імена Вацлава Морачевського, Володимира Переміловського та ін.

Хронікальні матеріали інформуватимуть про громадсько-політичну та літературну діяльність письменника.

Видання планується ілюструвати світлинами з тогочасної преси, логотипами часописів, у яких друкувалися стефаниківські матеріали, шаржами тощо. Над збірником працює колектив Науково-дослідного інституту пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника. Упорядники: доктор наук із соціальних комунікацій, професор, заступник генерального директора ЛННБ України ім. В. Стефаника, директор НДІ пресознавства Лідія Сніцарчук; доктор філологічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу наукових досліджень української періодики НДІ пресознавства Мар'яна Комариця; кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник відділу наукових досліджень української періодики НДІ пресознавства Василь Габор.

Видання творів письменника українською та польською мовами у форматі білінгва. Заплановано подарункове видання з численними ілюстраціями переважно з фондів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника і Національного музею ім. А. Шептицького. Книга популяризуватиме не лише літературну спадщину письменника, а й унікальні, рідкісні книжкові та мистецькі

фонди (зокрема, графіку) бібліотеки — ілюстративні джерела видання.

Пропонована книга-білінгва охоплюватиме твори В. Стефаніка, які становили значний інтерес для читацького середовища України та Польщі на рубежі XIX–XX ст. Відомо, що вже перші новели письменника, написані у Кракові в 1897–1898 рр., було перекладено польською і вони набули широкого резонансу серед читачів. Свідченням такої популярності було видання творів В. Стефаніка польською у перекладі М. Мочульського в 1904 р.

Очевидно, що літературна атмосфера Кракова значною мірою вплинула на модерні пошуки Василя Стефаніка. Він пильно стежив за творчістю європейських модерністів.

До видання увійдуть не всі твори В. Стефаніка, а тільки найбільш значущі, які своєю тематикою та експресіоністичною манерою письма зацікавлять сучасного польського й українського читача. Запропоноване у книзі осмислення польсько-українського літературного і культурного діалогу, проілюстроване тогочасними світлинами, сприятиме доступності видання не лише для літературознавців, а й для широкого кола читачів. Також вважаємо за потрібне включити до видання новели В. Стефаніка, які ще не було опубліковано польською. Їх перекладає відома славістка і перекладачка Катажина Котинська (Краків).

До видання книги готують науковці різних відділів Бібліотеки під загальним керівництвом Михайла Гнатюка — доктора філологічних наук, професора, старшого наукового співробітника Львівського національного університету імені Івана Франка.

На основі напрацювань науковців Інституту дослідження бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаніка під керівництвом його директора, кандидата мистецтвознавства Лариси Купчинської заплановано провести **мистецьку виставку «Стефанікіана в екслібрисі»**. Виставка демонструватиме найбільшу бібліотечну колекцію екслібрисів першої половини XX ст. і твори сучасних митців з різних регіонів України.

Ми розмістили інформацію про виставку на сайті Бібліотеки, а також у соціальних мережах, що дало змогу залучити вже понад 100 сучасних графіків і не тільки тих, які, відповідно до наших вимог, працюють за п'ятьма тематичними напрямками: 1) образ В. Стефаніка в екслібрисі; 2) місця життя і праці В. Стефаніка; 3) за мотивами літературних творів В. Стефаніка; 4) монументальна стефанікіана; 5) екслібриси установ освіти, науки, культури. За матеріалами виставки планується видати каталог.

На потужній джерельній базі працівники відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаніка під керівництвом його завідувача, кандидата історичних наук Мирослави Дядюк готують **книжково-документальну виставку «Стефаніків світ»**, яка охоплюватиме біографічні документи і матеріали письменника, рукописну творчу спадщину, епістолярій. Буде також підготовлено відповідний каталог.

Крім того, ми плануємо провести ще цілу низку заходів, про які я через брак часу не маю змоги розповісти докладно.

На завершення доповіді хочу звернути вашу увагу на те, що ми ставимо завдання поглибити суспільне розуміння ролі Василя Стефаніка як історичної постаті, запропонувати сучасне прочитання його новелістичного спадку як осмислення і відображення складної долі українства в період бездержавності, а також спроектувати його доробок на збереження національної ідентичності українців у сучасну епоху.

Очевидно, що нам буде потрібна фінансова підтримка. У грудні 2019 р. ми надіслали листи щодо підтримки заходів з відзначення 150-річного ювілею В. Стефаніка до Президії НАН України, очільників м. Львова, Львівської обласної державної адміністрації та Львівської обласної ради. І хоча проблему фінансового забезпечення ювілейних заходів ще не вирішено, вже є позитивні зрушення. Так, Львівська обласна державна адміністрація подала до Міністерства культури та інформаційної політики України пропозицію про залучення Львівської

національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника до програми «Велике будівництво у культурі», яку оголосив Президент України. Просимо підтримки у Президії НАН України і сподіваємося її отримати.

Відзначення ювілею Василя Стефаника заплановане як центральна подія цього року в науковому житті нашої Бібліотеки. Ми маємо на меті залучити й інші установи та організації Львова та всієї України до вивчення спадщи-

ни і творчості Василя Стефаника, а також до популяризації унікальних та рідкісних фондів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, щоб привернути увагу широких суспільних верств до ролі Бібліотеки у формуванні сучасного національного науково-культурного простору.

Дякую за увагу!

*За матеріалами засідання
підготувала О.О. Мележик*

Vasyl V. Fershtej

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6347-4519>

Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

ON THE CELEBRATION OF THE 150th ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF VASYL STEFANYK

Transcript of scientific report at the meeting of the Presidium of NAS of Ukraine, January 20, 2021

The report covers the stages of development of research on the life and literary heritage of the outstanding writer, unsurpassed master of socio-psychological prose, famous public and political figure Vasyl Semenovych Stefanyk (1871-1936), whose 150th anniversary will be celebrated in May 2021. The main events that are planned to be held as part of the celebration of the writer's anniversary are discussed.

Keywords: Vasyl Stefanyk, 150th anniversary, Stefanyk studies.